

دروس آموزشگاههای وزارت عدلیه

آموزشگاه قضائی

درس آقای دکتر شایگان

حقوق مدنی

درس نهم

منابع حقوق فردی

اگر در زندگانی قضائی دقت کنیم میبینیم منبع اصلی تمام حقوق مردم قانون یا عرف و عادت است درست است که حقوق فردی غالباً از عقود و قرارداد ها ناشی میشود ولی عقود و قرارداد از آجبهت منشاء حقوق واقع می شود که قانون آنها منشاء حقوق شناخته است .

قانون گاهی مستقیماً منبع حق می شود مثل اینکه بهر شخص که دارای شرایط معینی باشد قانون حق انتخاب یا حق ارث میدهد و گاه من غیر مستقیم یعنی با واسطه و آن نیز بر چند قسم است .

مثلاً شخصی خانه را اجاره میکند یا میخورد یا ولی را که مدیون نبوده است یا مال او را کسی سرقت یا غصب میکند یا کسی شیشه اتومبیل او را بدون قصد میشکند قانون تمام این اعمال را واسطه ایجاد حق و ببابت دیگر منبع حقوق فردی قرار داده است

همین اعمال که برای يك شخص منشاء حق میشود برای شخص دیگر که طرف اوست واجب و موجود الزام یا تکلیف میگردد بها بر این اعمال مزبور از جهت منبع حقوق و از جهت دیگر منشاء الزامات افراد محسوب میشود . منابع حقوق و الزامات فردی را میتوان بطریق ذیل

تقسیم نمود

۱ - قانون .

۲ - عقد .

۳ - شبه عقد .

۴ - جرم و شبه جرم .

اینک مختصراً هر يك از این منابع را توضیح میکنیم
اولاً - قانون - حقوقی که مستقیماً از قانون ناشی میشود حقوقی است که بمصرف تصمیم قانون گذار یعنی بدون اینکه عقد یا شبه عقد یا جرم یا شبه جرمی صورت گرفته باشد ایجاد میشود مثلاً حق چون نفقه ابوین یا حق توارث از حقوقی است که مستقیماً از قانون سر چشمه می گیرد

ثانیاً - عقد - عقد عبارت است از اینکه يك یا چند نفر در مقابل يك یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نمایند و مورد قبول آنها باشد (ماده ۱۸۳ قانون مدنی) مثلاً بیع یا اجاره عقد است زیرا در بیع فروشنده در مقابل خریدار تعهد میکند مالی را باو واگذار کند و خریدار در مقابل فروشنده تعهد میکند قیمت مال را باو بپردازد و هر يك از دو طرف عقد تعهد دیگری را قبول میکنند همچنین در اجاره موجر یعنی اجاره دهنده تعهد میکند که عین مساجره را بتصرف مستأجر یعنی اجاره کننده بدهد و مستأجر تعهد میکند که مال اجاره را بموجر بپردازد و هر يك تعهد دیگری را قبول میکنند .

بنا بر این عقد از منابع حقوق یعنی از اموری است که برای طرفین ایجاد حق میکند .

ناشأ - شبه عقد - گناه اتفاق می‌افتد که شخص استیفاء منفعتی می‌کند بدون اینکه مستحق آن باشد مثلاً شخصی که مال از شخص دیگری ندارد عمداً یا اشتباهاً ثرلی را از او در یافت میکند یا اموال دیگری را بدون اجازه او با - رابطه معینی اداره می نماید یا از عدل یا از مال غیر - اسفند - میکند.

در تمام این موارد شخصی که استیفاء منفعتی نموده ملزم است بنا بر این اعمال من بور نیز منبع حقوق و الزامات محسور می شود.

قانون مدنی ایران موارد من بور را با چند مورد دیگر از منابع حقوق و الزامات در تحت عنوان واحد ذیل قرار داده است (در الزاماتیکه بدون قرارداد حاصل میشود) رابعاً - جرم و شبه جرم - هر عملی که من غیر حق بکسی ضرری وارد آورد اگر از روی قصد باشد جرم و اگر بدین قصد باشد شبه جرم نامیده میشود مثلاً

سرقه جرم است و همچنین شکستن شیشه پنجره غیر اگر عمدی باشد جرم محسوب میشود ولی اگر از روی قصد نباشد مثلاً در حین زمین خوردن چوب دست کسی به شیشه به پنجره برخورد و شیشه بشکند عدل شبه جرم است.

تعریفی که از جرم و شبه جرم نموده بودیم تعریفی است که در حقوق جدید از این دو عمل میشود مطابق این تعریف تمام اعمال خلافی که بدیگری ضرری وارد میسازد و در نتیجه برای شخص ریان دیده منبع حقوق می شود از این دو صورت خارج نیست بنا بر این در حقوق جدید سرقه و غصب چون از روی قصد بعمل میاید جرم است و همچنین اتلاف یعنی تلف کردن مال غیر بالمباشره یا تسبیب یعنی سبب اتلاف مال غیر شدن هم اگر از روی قصد باشد جرم محسوب میشود و بعکس هر گاه بدون قصد یعنی از روی بی احتیاجی و بی توجهی باشد شبه جرم